

Dnro 1632/91/21

22.02.2021

Sisäministeriö

kirjaamo@intermin.fi

kansallisen_turvallisuuden_yksikko@intermin.fi

Sisäministeriön lausuntopyyntö SMDno-2020-980, 24.02.2021

Lausunto tiedustelulainsäädäntöä koskevan valtioneuvoston selonteon valmistelua varten

Sisäministeriö on pyytänyt viiteasiakirjalla tietosuojaValtuutetun lausuntoa tiedustelulainsäädäntöä koskevan valtioneuvoston selonteon valmistelua varten. Erityisesti on pyydetty näkemyksiä tiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tulokellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta sekä muista asiakokonaisuuteen liittyvistä relevanteista seikoista

TietosuojaValtuutetun toimisto lausuu kunnioittaen seuraavaa.

TietosuojaValtuutettu on itsenäinen ja riippumaton tiedusteluviranomaisten harjoittaman henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta valvova viranomainen. TietosuojaValtuutettu valvoo Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen henkilötietojen käsittelyä sekä muiden sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorittamaa tiedusteluun liittyvää henkilötietojen käsittelyä (ml. rikostiedustelu) henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (rikosasioiden tietosuoja-laki, 1054/2018) annetun lain mukaisesti.

TietosuojaValtuutetulla on erityinen tehtävä myös tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenistä vaadittavien selvitysten hankinnassa eduskunnan työjärjestyksen mukaisesti.

TietosuojaValtuutettu on saatuaan lisäresurssit sisäisen turvallisuuden viranomaisten henkilötietojen käsittelyn valvontaan vuonna 2019 tehostanut suunnitelmallista tarkastustoimintaansa. Vuosien 2020 ja 2021 tarkastussuunnitelman mukaisessa tai muussa suojelupoliisin tietojen käsittelyn valvonnassa ei siviilitiedustelutiedon käsittelyyn erityisesti liittyviä ongelmia ole havaittu.

TietosuojaValtuutetun toimisto suoritti Puolustusvoimien pääesikunnassa sotilastiedusteluun liittyvän henkilötietojen käsittelyn tarkastuksen tammikuussa 2021, jonka aiheena oli rikosasioiden tietosuojalain 14 §:ssä säädetty osoitusvelvollisuus ja siihen liittyvä dokumentaatio sekä lain 4 luvussa säädettyjen rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen.

Tarkastuksella havaittiin, että rekisteröidyille suunnattua tietoa tai erillistä ohjetta rekisteröityjen oikeuksien käyttämisestä sotilastiedustelussa käsiteltävien henkilötietojen osalta ei ole helposti löydettävissä. Myöskään erillistä sisäistä ohjetta rikosasioiden tietosuojalain 29 §:n mukaisesta menettelystä rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tietosuojaValtuutetun välityksellä ei ole, koska sitä ei ole katsottu tarpeelliseksi laatia.

Apulaistietosuojavaltuutettu ohjasi rekisterinpitäjän arvioimaan rekisteröityjen oikeuksien toteuttamisen kysymyksessä olevassa toiminnassa. Arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti rikosasioiden tietosuojalain 22 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuun veloitteeseen asettaa julkisesti saataville tieto siitä, että rekisteröidyllä on oikeus pyytää rekisterinpitäjältä pääsy häntä itseään koskeviin tietoihin. Sotilastiedustelurekisterissä käsiteltävien henkilötietojen osalta oikeus toteutetaan tietosuojalain 29 §:n mukaisesti tietosuojavaltuutetun välityksellä. Tältä osin menettelystä olisi tarkoituksenmukaista laatia sisäinen menettelytapaohjeistus.

Tarkastuksella havaittiin myös, että dokumentaatio osoitusvelvollisuuden toteuttamiseksi on vielä osin kesken, eikä organisaatiolla ole selkeää kuvaa tarvittavan dokumentaation kokonaisuudesta. Rekisterinpitäjä on asianmukaisella tavalla laatinut dokumentteja, joiden avulla osoitusvelvollisuutta voidaan toteuttaa. Osa dokumentaatioista koskee nimenomaisesti sotilastiedustelutoimintaa ja osa on koko Puolustusvoimia koskevaa dokumentaatioita, joka tulee sovellettavaksi myös tiedustelutoimintaan liittyvän henkilötietojen käsittelyn osalta. Dokumentaatioista vastaa pääesikunta, tiedusteluosastolla ei ole velvollisuutta tai oikeutta laatia omia vastaavia asiakirjoja.

Apulaistietosuojavaltuutettu ohjasi rekisterinpitäjää (pääesikuntaa) kootusti määrittelemään ja luettelemaan ne dokumentit ja toimenpiteet, joilla osoitusvelvollisuuden toteuttaminen on järjestetty. Dokumentaation ja toimenpiteiden riittävyttä olisi arvioitava säännöllisesti ja myös dokumentaation hallinnassa olisi oltava huolellinen.

Osoitusvelvollisuus on keskeinen periaate rikosasioiden tietosuojalain soveltamisen yhteydessä. Osoitusvelvollisuuden tarkoituksena ei ole pelkästään lakisääteisten vaatimusten toteuttamisen arviointi. Sen tarkoituksena on myös näyttää, miten rekisterinpitäjä kunnioittaa rekisteröityjen eli henkilötietojen käsittelyn kohteena olevien tietosuojaa. Osoitusvelvollisuuden toteuttaminen lisää rekisterinpitäjän toimintaan kohdistuvaa luottamusta.

On lisäksi syytä erikseen korostaa, että oikeusturvan toteutumisessa on keskeisessä osassa myös viranomaisen oman toiminnan suunnittelu ja riskien arviointi. Tietosuojaa koskeva vaikutusten arviointi on lakisääteinen työkalu rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksiin kohdistuvien riskien arviointiin.

Turvallisuusselvityslaisissa (726/2014) säädettyyn henkilöturvallisuusmenettelyyn kohdistuvan tarkastuksen yhteydessä vuonna 2020 tuli esille, että Suojelupoliisissa ei ole tehty täysimääräisiä tietosuojaa koskevia vaikutusten arviointeja, vaikka vaikutuksia on henkilötietojen käsittelyä suunniteltaessa arvioitu. Apulaistietosuojavaltuutettu kehotti tarkastuskertomuksessaan arvioiman uudelleen vaikutusten arviointien toteuttamista henkilöturvallisuusselvitysmenettelyn osalta.

Tietosuojavaikutusten arviointi on vähintään yhtä tärkeää tiedustelumenetelmin hankittujen tietojen käsittelyn osalta. Samalla se on keskeinen osa rekisterinpitäjän velvollisuutta osoittaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus. Tätä seurataan tulevilla tarkastuksilla.

Oikeusturvan toteutumisen kannalta keskeistä on myös valvontaviranomaisten sujuva yhteistyö. Tämä on erityisen korostunut osittain rinnakkaisia tehtäviä hoitavan tiedusteluvalvontavaltuutetun kanssa. Tämän vuoksi valtuutetut ovat jo vuonna 2019 sopineet yhteistoiminnasta laillisuusvalvonnan tehostamiseksi. Yhteistyö toimii hyvin ja on mutkatonta.

Tietosuojavaltuutettu ei ole havainnut erityisiä tiedustelulainsäädäntöön liittyviä lainsäädännön muutostarpeita. On kuitenkin syytä korostaa tietosuojayleissopimuksen 108 muutosten voimaansaattamisesta (HE 30/2020) hallintovaliokunnan antaman mietinnön (HaVM 16/2020 vp) mukaisesti, että tietosuojavaltuutetulla ei ole oikeutta luovuttaa tietoja EU:n tai tietosuojayleissopimuksen osapuolina olevien kolmansien maiden valvontaviranomaisille valvontatehtävien suorittamiseksi kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvien henkilötietojen osalta. Tällaista oikeutta ei ole nimellisesti säädetty myöskään tiedusteluvalvontavaltuutetulle. Tällä voi saadun selvityksen mukaan olla vaikutusta tiedusteluviranomaisten kansainvälisten yhteistyöjärjestelyjen ja operatiivisen tiedonvaihdon valvontaan. Valiokunta piti tärkeänä, että lainsäädännön vaikutuksia valvovien viranomaisten toimintaedellytyksiin tältä osin seurataan.

Vaikka tiedon vaihdon tarve ei vielä olekaan konkretisoitunut kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvissä kysymyksissä, on tällä kuitenkin jo nyt vaikutusta valvonnan uskottavuuteen.

Apulaistietosuojavaltuutettu _____

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi tarvittaessa tarkistaa tietosuojavaltuutetun toimiston kirjaamosta.